

IV

MIZA BĂTĂLIEI PENTRU PUNGEȘTI

Protestele contra gazelor de șist și împărțirea societății în două tabere în privința acestor explorări riscante nu pot fi înțelese dacă nu sunt puse în contextul mai larg al politicii resurselor energetice românești pe fundalul european. Ce înseamnă independența energetică a României, cum este ea prevăzută în strategia națională, cum funcționează de fapt această politică în contextul resurselor actuale și a tradiționalei proaste guvernări autohtone? Ce anume este adecvat în politica actuală, care sunt prognozele și ce se poate face pentru a le îmbunătăți?

Cel puțin 1 mld. euro din buznarul public au fost sifonați sau risipiți an de an din cauza strategiilor corupte sau incompetente în domeniul energiei. Contextul este acum favorabil pentru ca această gaură să fie astupată definitiv. Risipa de până acum nu mai poate continua, în condițiile în care nu se vede încă o ieșire ușoară din criza energetică. Jocul geopolitic iscat pe marginea ei a devenit atât de periculos încât deciziile negândite pot avea consecințe teribile. România are anul acesta ocazia să își ia rentele pierdute înapoi și să externalizeze riscurile. Simultan, poate să folosească redevența ca pârghie de raționalizare a consumului. Situația de dependență energetică este mult exagerată și țara noastră nu are nevoie deocamdată să recurgă la gazele de șist și

poate aștepta descoperirea unei tehnologii mai puțin nocive. Până atunci, explorările nu ar trebui permise decât dacă există un consens al comunității locale în acest sens.

Cât costă „independența energetică” și în buzunarele cui ajunge

Auzim adesea vorbindu-se despre „independența energetică”, respectiv felul în care aceasta va fi definită. Umbrela este destul de mare pentru ca la adăpostul ei să fie justificată aproape orice strategie - profitabilă sau păguboasă, sustenabilă sau falimentară. În numele ei se invocă justificarea de a face explorări chiar atunci când comunitatea locală se opune - cum este cazul Pungești. Ce ascunde de fapt acest concept?

În trecut, beneficiile producției de electricitate au ajuns în buzunarele consumatorilor, intrând apoi într-o perioadă de tranziție, cu consumatori individuali vulnerabili și consumatori industriali privilegiați. Pe nișa eliberată au intrat arbitrajorii - așa numiții „băieți-deștepți”, care acum ies la rândul lor din joc lăsând un nou vid: între redevența minusculă de acum și prețul liberalizat care ne așteaptă. Așa că apare din nou întrebarea unde va merge această „rentă”, profitul automat și nemeritat. Iar disputa s-a mutat între concesionarii rezervelor și bugetul public.

Tabel 1: Consumul energetic total din România și dependența de importuri

Milioane tone echivalent petrol (mtoe)

An	1990	1995	2000	2005	2010	2015	2020	2025	2030
Consum (mtoe)	63,7	47,1	37,1	39,2	39,1	41,4	42,8	43,5	43,1
Producția internă (%)	65	69	78	72	70	70	71	71	73
Import (%)	35	31	22	28	30	30	29	29	27

Sursa: DG Energy, *EU Energy Trends to 2030, august 2010*,
http://ec.europa.eu/energy/observatory/trends_2030/doc/trends_to_2030_update_2009.pdf

În România, însă, rezervele naturale sunt aproape de epizare, fapt ce nu poate fi ignorat. La nivel mondial încă se discută dacă a fost atins sau nu „peak-oil”, momentul în care cantitatea totală de petrol extrasă nu mai poate decât să scadă. În România nu e niciun dubiu - acest punct a fost atins de aproape 40 de ani. Există gura de oxigen a rezervelor de pe platforma continentală, însă ea nu inversează tendința, ci doar ne mai dă timp.

România importă între 20-30% din necesarul de energie, tendință care va continua în viitorul previzibil întrucât mai mult de jumătate din componenta petrol - greu de înlocuit - vine din import¹. Așa-numita „independență energetică” este, deci, fizic imposibilă în cazul României (vezi **Tabel 1**), la fel ca și în al peste 90% dintre țările lumii. Ce putem ținti în mod rezonabil România este securitatea energetică, adică posibilitatea de a ne acoperi necesarul în termeni strict comerciali, iar atunci când aceștia nu mai sunt valabili, de a avea rezerve sau alternative². În cazul petrolului, această securitate depinde aproape în totalitate de portavoanele Statelor Unite ale

Americii (SUA) și de capacitatea lor de a ține deschise rutele maritime internaționale.

În cazul gazelor naturale, securitatea energetică depinde strict de interesele conjuncturale ale Rusiei, care a demonstrat fără echivoc că folosește prețul și chiar disponibilitatea gazului ca mijloc de presiune diplomatică³. Cum ambițiile internaționale de-a construi „alternative la gazul rusesc” au eșuat, România are în continuare de rezolvat această problemă. Răspunsul-reflex este autarhia energetică, adică încercarea de-a tăia importurile cât mai curând și cu orice preț. Însă asta n-ar face decât să ducă la epuizarea și mai rapidă a resurselor interne, deci la o dependență și mai mare în viitor. Dimpotrivă, strategia câștigătoare ar putea fi să importăm cât mai mult atunci când prețul este mic, pentru ca în caz de criză să avem rezerve ample pe care să le putem folosi. Exact așa au procedat SUA, de exemplu, cu propriile rezerve de petrol – lucru care acum își arată rezultatele.

Aici intervine principalul obstacol în calea unei strategii naționale. Așteptarea aliaților militari este ca România să asigure nu doar propria securitate energetică, ci și pe a vecinilor din Europa Centrală și de Est, inclusiv prin exploatarea rapidă și masivă a

¹ Comisia Europeană, 2009. „EU energy trends to 2030”, disponibil la http://ec.europa.eu/energy/observatory/trends_2030/doc/trends_to_2030_update_2009.pdf

² Iuga, Vasile, 2013. „Independență energetică versus securitate energetică”, *Curs de Guvernare*, disponibil la <http://cursdeguvernare.ro/vasile-iuga-pwc-romania-independenta-energetica-versus-securitate-energetica.html>

³ US Energy Information Administration, 2012. „Natural gas consumption reflects shifting sectoral patterns” disponibil la <http://www.eia.gov/todayinenergy/detail.cfm?id=6290>

oricărui tip de resursă disponibilă⁴. Această așteptare este greu de ignorat pentru o țară beneficiară a schemei colective de securitate, dar a cărei contribuție militară directă este neglijabilă. Chiar și așa, lozincile și dezinformarea nu își au locul, iar discuția trebuie să fie realistă, cu toate datele pe masă.

Strategia prin care SUA ținesc tăierea surselor de venit ale Rusiei (incluzând exploatarea gazelor de șist, proiectele de alimentare Nabucco/TAP/AGRI, conflictul sirian etc.) nu are ca scop primar sustenabilitatea energetică a Europei, ci falimentarea regimului Putin⁵. Operațiunea este posibil să reușească sau nu, însă efectele secundare se vor produce oricum, aceasta însemnând sacrificarea unor ținte pe termen lung. Date fiind consecințele pentru România, acest fel de decizii nu pot fi negociate și luate în secret, ci doar prin dezbatere și participare parlamentară și publică. Iar între timp, primează interesele individuale ale României.

România are o strategie energetică întinsă pe două cicluri bugetare ale Uniunii Europene (UE) – 2007-2020⁶ actualizată cel mai recent în 2011 și care urmează să fie adusă la zi anul acesta, pentru încă 14 ani. Marele său avantaj este însuși faptul că există, făcând complicată tentația politicianilor de a face pași înapoi - alte

domenii nu au norocul vreunui masterplan. Marele dezavantaj este că principiile enunțate sunt insuficient de constrângătoare în privința performanței - strategia n-a împiedicat „băieții deștepți” să își umple buzunarele cu miliarde în perioada scursă până acum.

Principalul succes al strategiei este că s-a reușit atingerea țintei de producție din surse regenerabile la jumătatea termenului. Pe de altă parte, în lipsa calibrării continue cu realitatea, acest succes a venit cu un preț mare – facturi umflate pentru consumatorii finali, debalansarea surselor alternative în favoarea energiei eoliene, creșterea poluării dat fiind că termocentralele pe cărbune au ajuns să asigure fluctuațiile din sistem. De asemenea, strategia a anticipat corect că dependența de cărbune nu va dispărea prea curând, chiar și în condiții de rentabilitate scăzută sau negativă. Un alt succes important este faptul că programul de reabilitare termică a locuințelor a reușit să supraviețuiască timp de trei cicluri electorale consecutive.

Printre eșecurile notabile – poveștile fără sfârșit ale reactoarelor 3 și 4 de la Cernavodă sau ale hidrocentralei Tarnița-Lăpușești, unde investitorii nu găsesc în stat un partener destul de credibil, sau insistența păguboasă pe cogenerare și încălzire centralizată. Ambele idei sunt generoase, dar nu funcționează în toate cazurile, iar cheia succesului lor stă în libera-opțiune a beneficiarilor, în funcție de calculul economic. Prin urmare, strategia e mult mai bună decât nimic, dar lipsește tactica.

Nici politica energetică europeană nu stă mult mai bine. Aceasta urmărește trei obiective mari: securitatea energetică, piața comună de profil (care presupune prețuri libere, reglementări unitare și capacitatea tehnică de interconectare etc.) și “planul 20-20-20”, adică reducerea până în 2020 a emisiilor de CO₂ cu 20%, ridicarea ponderii regenerabilelor la 20% din producție și

⁴ Fox, Benjamin, 2013. „Cold War politics hang over EU shale gas revolution”, *Euobserver*, disponibil la <http://euobserver.com/energy/120148>

⁵ Johnson, Keith, 2013. „Putin’s Gas Gambit Backfires”, *Foreign Policy*, disponibil la http://www.foreignpolicy.com/articles/2013/12/12/putins_gas_gambit_backfires; Richardson, Bill, 2013. „America should not try to keep its shale gas to itself”, *Financial Times*, disponibil la <http://www.ft.com/intl/cms/s/0/2617d466-52c3-11e3-8586-00144feabdc0.html>; Horn, Steve, 2013. „US-Russia ‘New Cold War’: The Battle for Pipelines and Natural Gas”, *Centre for Research on Globalization*, disponibil la <http://www.globalresearch.ca/us-russia-new-cold-war-the-battle-for-pipelines-and-natural-gas>

⁶ Ministerul Economiei, „Strategia energetică a României pentru perioada 2007-2020 actualizată pentru perioada 2011-2020”, disponibilă la http://www.minind.ro/energie/STRATEGIA_energetica_actualizata.pdf

creșterea eficienței energetice cu 20%. Până acum, toate obiective au fost în bună măsură compromise, atât din cauza anticipărilor greșite ale Comisiei, cât și a intereselor divergente ale țărilor membre. În acest sens, nimic nu s-a îmbunătățit în ultimii șapte ani în cazul securității livrărilor de gaze naturale – tentativa de politică comună față de Gazprom a eșuat în favoarea acordurilor bilaterale diferențiate, proiectul alternativ Nabucco a eșuat deja iar celelalte suferă în continuare de lipsa unei surse credibile de aprovizionare. Piața certificatelor de carbon nu mai reușește să funcționeze ca un stimulent pentru regenerabile, după ce prețurile s-au așezat la un nivel dezamăgitor. Centralele pe cărbune rămân în schimb competitive și chiar ard mai mult atunci când trebuie să compenseze natura intermitentă a surselor eoliene și fotovoltaice. Nu există însă rezolvare comună pentru că nu există un consens asupra problemelor. Germania încurajează regenerabilele, dar vrea să renunțe la producția nucleară, Franța vrea să păstreze producția nucleară, dar interzice gazele de șist, Marea Britanie marșează pe gazul de șist, dar nu vrea să audă de subvenții pentru regenerabile. Elementul lipsă este capacitatea de interconectare care să le permită transferurile rapide de electricitate între ele sau dintr-o parte în alta a Europei⁷. România este într-o situație asemănătoare: a acumulat capacități de producție regenerabile fără să le calibreze din mers. Acest lucru se vede în dezechilibrele de producție și în facturi și are un ușor exces de producție pe care îi este uneori imposibil să îl vândă. În viitorul cadru bugetar multianual al UE 2014-2020, prioritățile care vizează România sunt interconectarea rețelelor de gaze pe direcția Nord-Sud și

⁷ The Economist, 2013. „Europe’s energy policy delivers the worst of all possible worlds”, disponibil la <http://www.economist.com/news/briefing/21569039-europes-energy-policy-delivers-worst-all-possible-worlds-unwelcome-renaissance>

creșterea capacității de transport a electricității între România, Bulgaria și Grecia.

Cât ar conta gazele de șist?

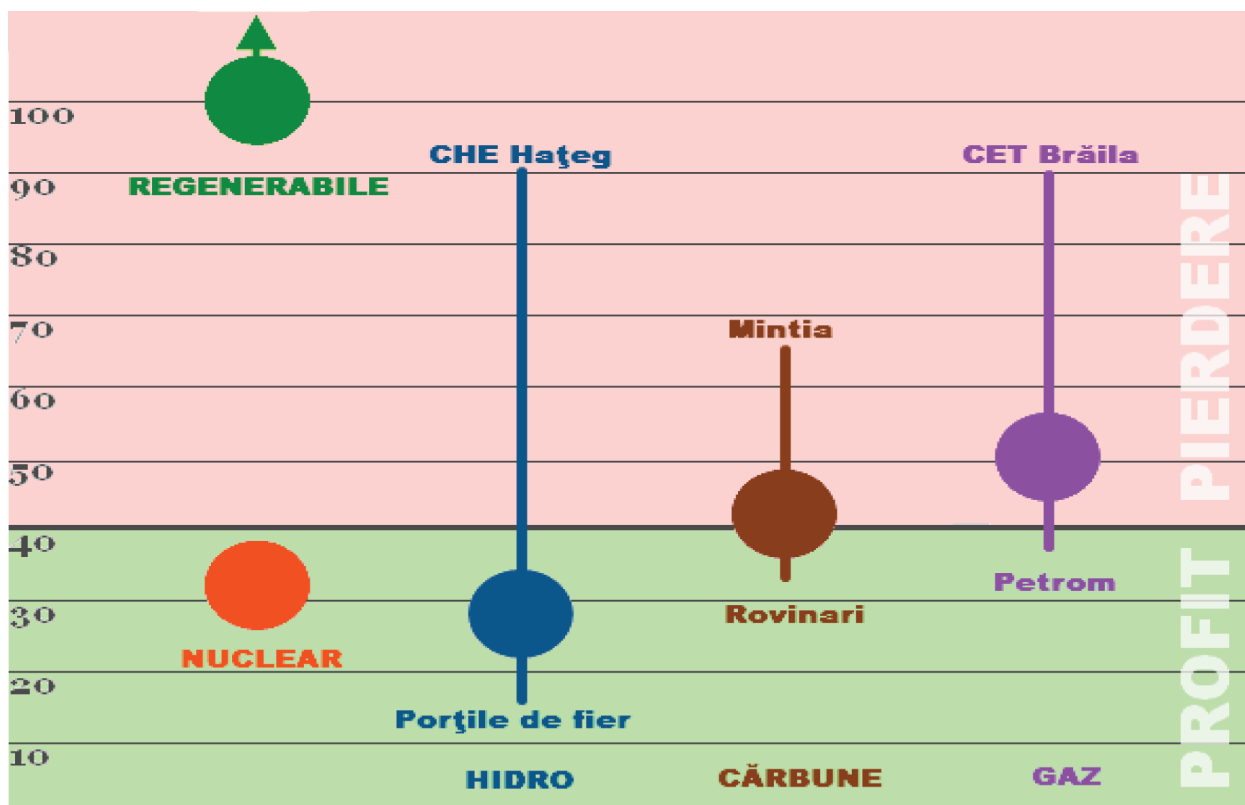
Sistemul energetic național funcționează la limita rentabilității, cu diferențe mari de costuri date de zestrea istorică a producătorilor, de politici, de subvenții și de arbitraje mai mult sau mai puțin legitime. În cele ce urmează vom prezenta o comparație a acestor surse, cu rezerva metodologică a unor date volatile, culese din piață într-un interval recent – dar fără garanția că raporturile se vor păstra – și rotunjite pentru simplitate (inclusiv prețul gazelor).

Cifra „magică” în acest moment este 40 euro pe Mwh, prețul pieței și pragul de rentabilitate peste care teoretic nu mai e rentabil să produci (vezi **Grafic 1**). Pragul este depășit net de energiile regenerabile (unde costurile intră în factura consumatorilor), de termocentrala pe huilă de la Mintia respectiv de termocentralele pe gaze cu randament mic (sub 40%) și care sunt obligate să plătească prețul de import (400 \$/mia de metri cubi). La limita rentabilității sunt termocentralele pe lignit, cu o performanță notabilă a centralei Rovinari, care reușește să producă cu 34 euro⁸. Pe profit operațional sunt Nuclearelectrica, Hidroelectrică (în medie) sau termocentrala pe gaz a Petrom. Aceasta din urmă folosește avantajul cogenerării de înaltă eficiență (peste 60%) și pe cel al gazelor intrate în contabilitate la prețul de producție internă (200 \$ mia de metri cubi) pentru a coborî costul la 38 euro pe Mwh.

⁸ Petrescu, Roxana, 2014. „Termocentrala cu cel mai mic cost de producție, care se poate bate cu hidrocentralele din România”, *Ziarul Financiar*, disponibil la <http://www.zf.ro/companii/energie/termocentrala-cu-cel-mai-mic-cost-de-productie-care-se-poate-bate-cu-hidrocentralele-din-romania-11940058/>

MIZA BĂTĂLIEI PENTRU PUNGEȘTI

Grafic 1: Costul de producție (euro/Mwh) pentru 1 Mwh după tipul de generare

Sursa: calculele autorului.

În cazul în care ar deveni disponibile gazele obținute prin fracturare hidraulică, costul obținut de Petrom (vezi **Grafic 1**) este un reper destul de realist pe care ne putem baza așteptările. Într-un scenariu ultra-optimist, asemănător celui american⁹, în care volumul mare să ducă prețul gazului spre 100 \$, costul pe Mwh produs ar coborî la aproximativ 30 euro pe Mwh, competitiv deci cu energia nucleară. Energia produsă din gaze naturale are însă câteva avantaje: costuri de capital foarte mici, disponibilitate aproape instantă a producției, emisii reduse. Marele dezavantaj este însă volatilitatea prețului – dacă rezervele nu mai susțin cererea, iar prețul se întoarce la valori normale, termocentrala ajunge să ardă bani și să stea mai bine închisă.

⁹ US Energy Information Administration, 2012. „Natural gas consumption reflects shifting sectoral patterns” disponibil la <http://www.eia.gov/todayinenergy/detail.cfm?id=6290>

La un preț de coș de doar 250 euro, termocentrala Petrom ar deveni nerentabilă, cu un cost de 42-43 Mwh. Iar la prețul de import al gazelor, la care România ar trebui să se alinieze, cu toată înalta eficiență, costurile pe Mwh ar trece de 55 euro. Concluzia acestei simulări este că, deși promițătoare, beneficiile gazelor foarte ieftine trebuie analizate la pachet cu toate riscurile, pentru ca măcar să poată fi prevăzute căile de ieșire în orice eventualitate.

Ce s-a schimbat și cum stăm acum

Policy brief-ul SAR referitor la energie din 2011 anticipa trei scenarii legate de felul în care vor fi puse în aplicare recomandările din „al Treilea Pachet de Energie” propus de Comisia Europeană (CE): „Să revizuim dar să nu schimbăm nimic”, „Să schimbăm pe

ici pe colo”, „Să schimbăm în punctele esențiale”¹⁰. Recomandarea finală era abordarea intermediară, care să satisfacă principalele așteptări ale CE, dar care să nu provoace tensiuni sociale extreme. Recomandarea s-a materializat în mare măsură, cu câteva excepții în ambele sensuri. Astfel, Autoritatea Națională de Reglementare în Domeniul Energiei (ANRE) și-a căpătat independența, măcar formal. Este discutabil dacă independența este funcțională într-un sistem administrativ care și-a făcut o reputație din derogări, excepții și chiar desființări de instituții ai căror șefi au susținere legală dar nu și politică. Exportul de gaze (deși fizic imposibil) a fost liberalizat, consumatorii industriali privilegiați au fost eliminați, iar calendarul de liberalizare pentru populație a rămas lent. Denunțarea contractelor Hidroelectrica a fost chiar extremă în raport cu așteptările. În schimb, transparența și cooperarea operatorilor nu au crescut notabil.

Risipa, corupția și afacerile proaste sunt cele mai vizibile rezultate ale ultimilor cel puțin 24 de ani de politici publice în domeniul resurselor energetice. Vestea bună este că anul acesta expiră contractul pe zece ani semnat la privatizarea Petrom, care a fixat redevențele pentru hidrocarburi la unul dintre cele mai mici niveluri procentuale din lume. De ajutor este și faptul că au fost reziliate contractele preferențiale de la Hidroelectrica, de unde era extrasă din capitalul public o altă uriașă rentă. Decizia recentă a Curții de Apel București de a admite „recursurile băieților deștepți”, care a trimis Hidroelectrica înapoi în insolvență, amână redresarea, dar lasă posibil un scenariu de lucru optimist. Pornind de la toate aceste lucruri, guvernul are ocazia să corecteze majoritatea greșelilor

¹⁰ Murafa, Corina, 2011. „Cum poate România satisface cerințele europene în domeniul energiei”, *Societatea Academică din România, Policy Brief #56*, disponibil la <http://sar.org.ro/wp-content/uploads/2011/10/SAR-Policy-Brief-RO.pdf>

din trecut și să regândească întreaga strategie energetică. În schimb, dacă România ratează această oportunitate, risipa, corupția și afacerile proaste vor mai continua încă cel puțin zece ani.

Cel puțin 1 miliard de euro pe an pot fi adăugate la bugetul public din doar două surse: redevențele pentru hidrocarburi, respectiv apă. În cazul Petrom și Romgaz, redevențele efective sunt de 3 până la 5 ori mai mici decât în majoritatea țărilor¹¹, astfel că o creștere cu 500 milioane până la 1 miliard de euro este perfect realizabilă. În cazul Hidroelectrica, pierderile directe din contractele bilaterale erau estimate la 250 de milioane de euro (cifră confirmată de faptul că după denunțarea contractelor compania a trecut de la pierdere la 200 de milioane de euro profit). La asta se adaugă pierderile indirecte date de prețul reglementat și de abilitatea încă redusă de-a negocia pe piață. Evaluarea producției anuale la prețul pieței indică un profit potențial de 500 de milioane până la 1 miliard de euro. Intervalul este confirmat și de o metodă separată de evaluare, pornind de la valoarea patrimoniului companiei (7 GW putere instalată, adică minimum 15 miliarde euro) și calculând renta anuală pe care proprietarul o poate pretinde în mod legitim. **România trebuie să recupereze acești bani, dar și să pregătească terenul pentru a evita aceleași sau alte greșeli în viitor.**

Insolvența Hidroelectrica, așa intempestivă și radicală cum a fost, a salvat compania de faliment, măcar pe termen scurt. În continuare, lupta se poartă în justiție, iar dacă va fi câștigată, riscul cel mai mare va rămâne apariția unei noi garnituri de căpușe.

¹¹ Pandele, Marius, Davidescu, Lucian, 2012. „Harta mondială a redevențelor. România încasează cele mai mici venituri din petrol”, *Evenimentul Zilei*, disponibil la <http://www.evz.ro/detalii/stiri/redeventa-petrom-romania-vinde-barilul-de-5-ori-mai-ieftin-decat-rusia-sau-sua-972590.html>

Introducerea taxelor speciale¹² pe resurse, „windfall profits” etc. reușește să echilibreze raportul beneficiilor public-privat, însă este o măsură pe termen scurt, a cărei aplicare poate deveni un coșmar în timp. Este necesară stabilirea unui sistem unitar de taxare, care să greveze echilibrat și pe companiile publice și pe cele private, și pe exploatarea vechi și pe cele noi.

Obligativitatea vânzării pe bursă a producției este o măsură de avarie, eficientă în a controla pagubele pe termen scurt și în a formaliza responsabilitățile. Însă dacă este nevoie ca ea să continue pe termen nedefinit înseamnă că încă lipsește mecanismul dur de constrângere a performanței și, posibil, vor apărea metode noi de căpușare (chiar și pe bursă).

Așa-numitul „management privat” este o metodă iluzorie de îmbunătățire a performanței, cât timp interesele punctuale ale decidentului politic sunt în continuare rupte de interesul public. În plus, lipsesc stimulentele clasice „carrot and stick” ale unei companii private: așteptarea performanței și amenințarea falimentului. Listarea pachetelor minoritare ale unor companii din energie a reușit să transparentizeze o parte din activitate, însă puterea efectivă a acționarilor privați este în continuare foarte limitată. O variantă pentru a eficientiza ideea de management privat este ca statul, chiar și acolo unde are majoritate absolută, să se abțină voluntar de la vot în favoarea acționarilor minoritari.

Ce urmează: situația fiecărei resurse în parte

Producția de electricitate este în scădere, chiar pe măsură ce contribuția

regenerabilelor crește accelerat, luând procente bune de la gaz, combustibilul petrolier și cărbunele care alimentează termocentralele (vezi **Graficul 2**).

1. Gaz

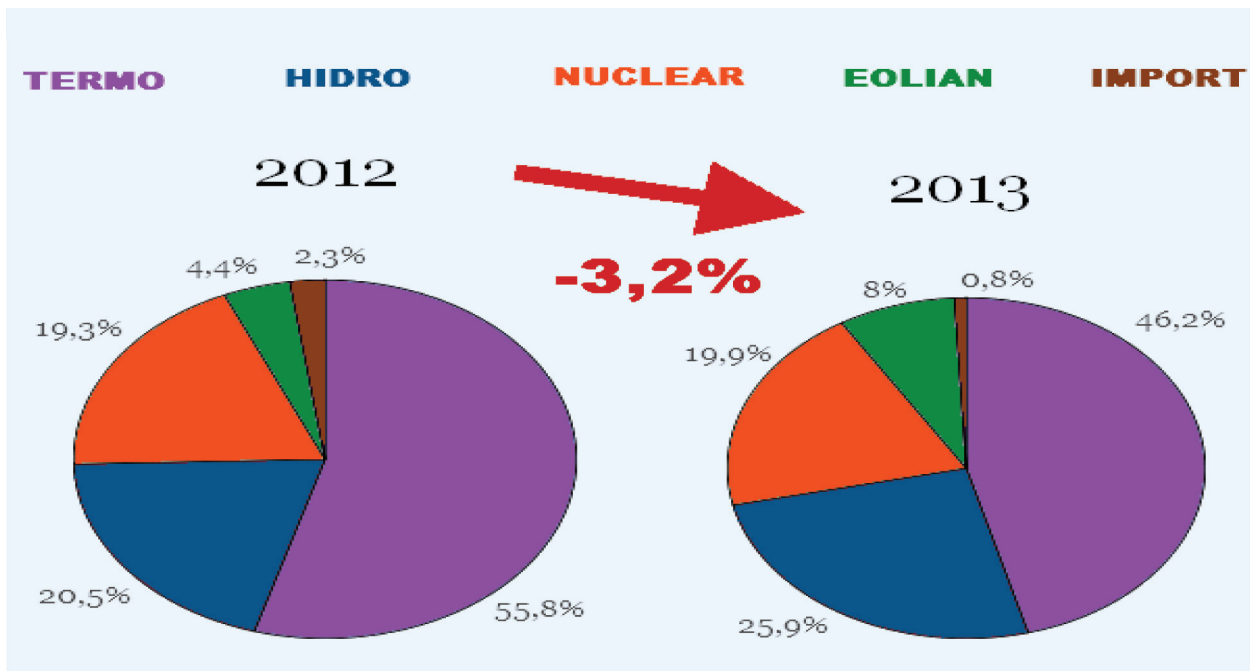
Importurile de gaze sunt în medie de 20-30%, cu minime aproape de 0 și maxime spre 50% din consum. Însă doar o parte din gazele consumate sunt critice din punct de vedere economic și social, restul consumului putând fi înlocuit sau evitat.

Primul pas în această direcție este ierarhizarea tipurilor de consumatori industriali. Centralele electrice sunt în topul priorităților deoarece turbinele pe gaze sunt necesare pentru compensarea caracterului intermitent al producției din sistem.

Urmează consumatorii din metalurgie, sticlărie etc., care folosesc gazele ca materie primă esențială, dar îi dau o valoare adăugată mare. Ultimii în ordinea priorităților sunt producătorii din industria îngrășămintelor chimice, unde valoarea adăugată este negativă. Combinatele de îngrășămintă chimice au fost construite într-o perioadă în care România neglija valoarea economică a gazelor în favoarea nevoii acute de valută forte. Rolul lor era de a „împacheta” hidrocarburile într-o formă ușor de exportat. Apoi, după ce combinatele au fost privatizate către Ioan Niculae, abundența gazelor a fost simulată prin prețul preferențial acordat, situație anchetată acum de Direcția de Investigare a Infraționiilor de Criminalitate Organizată și Terorism (DIICOT). În realitate, fabricile de îngrășămintă sunt falimentare structural și o adevărată amenințare pentru securitatea energetică a României. O soluție pentru ele poate fi să încheie parteneriate strategice direct cu furnizorii externi de gaze. Această posibilitate ține destul de puțin de politicile publice, dat fiind că se află în proprietate privată, însă după toate aparențele există

¹² Pîrvoiu, Claudia, 2013. „Retrospectiva sectorului energetic 2013”, *Hotnews.ro*, disponibil la <http://economie.hotnews.ro/stiri-energie-16312755-retrospectiva-sectorul-energetic-2013-supraimpozitari-scan-daluri-coruptie-proteste-proiecte-esuate-implementarea-managementului-profesionist-privatizari.htm>

Grafic 2: Energia electrică în 2013 față de 2012 și ponderea surselor

Sursa: Institutul Național de Statistică, Resursele de energie în anul 2013, februarie 2013, disponibil la <http://www.insse.ro/cms/files/statistici/comunicate/energie/a13/energie12r13.pdf>

metode de a obține un consens public-privat în această chestiune. Strategia a fost deja testată cu succes în urmă cu mai bine de 15 ani, când rafinăria Petrotel a fost vândută către Lukoil, forțând astfel Rusia să acopere necondiționat o parte din necesarul de petrol al României, chiar dacă asta i-a adus pierderi an de an.

Al doilea pas ar fi construirea de capacități suplimentare de depozitare - prețul și condițiile de livrare sunt mult mai relaxate pentru cine vrea să importe gaze vara decât iarna.

Al treilea pas este creșterea prețului pentru maximizarea încasărilor publice și nu doar ca măsură de piață, ci și ca metodă de conservare a rezervelor. Acum, gazul din producția internă este subevaluat artificial, lucru care provoacă tentația arbitrajului, adică a livrării indirecte sau chiar scriptice – fizic nefiind posibil – către piețele externe. Petrom a ajuns chiar să construiască o termocentrală pentru ca în loc de gaz la preț plafonat să poată vinde curent la prețul pieței.

Creșterea redevenței ar elimina arbitrajul de acest tip și ar aduce banii direct în buzunarul public. La capătul unei astfel de strategii, România s-ar afla într-o postură privilegiată, cu excedent de producție de gaz pentru domeniile pe care le consideră critice și cu importuri necondiționate politic. **De asemenea, o astfel de postură relaxează dezbateră despre oportunitatea exploatării gazelor de șist, mutând-o de la ideea de-a exploata imediat pentru a crește producția la ideea de-a exploata gradual, pentru a înlocui rezervele epuizate. În plus, ar fi mai mult timp pentru ca tehnologia să se confirme sau infirme, deciziile să se bazeze pe fundamente de piață iar drepturile comunităților locale să fie afirmate și respectate.** Pentru început, este urgentă includerea, pe lângă parametrii tehnici, a consimțământului comunității locale ca pas prealabil pentru obținerea avizului de mediu. **Compensația oferită trebuie stabilită prin negociere și se presupune că acoperă externalitățile și**

riscurile, fiind separată de redevența datorată statului, al cărei rost este să compenseze transferul efectiv de proprietate asupra resursei.

2. Petrol

Petrolul e resursa față de care România e cea mai vulnerabilă, cu peste 50% importuri. Redevența pentru petrol este stabilită între 3.5% și 13.5% din valoarea producției extrase, în funcție de potențialul zăcămintului – cu cât o exploatare este mai veche și mai aproape de epuizare, cu atât redevența este mai mică. Dar redevența încasată efectiv de stat este sub 400 de milioane lei pe an la o producție de 30 de milioane de barili, ceea ce înseamnă aproximativ 4 dolari pe baril. Acest privilegiu a fost acordat pe 10 ani la privatizarea din 2004, parțial ca urmare a eșecului de-a prevedea scumpirea petrolului, și a adus un preț marginal mai bun la vânzarea pachetului de acțiuni. În schimb, sumele neîncasate de stat dintr-o redevență aliniată cu practicile internaționale sunt de ordinul miliardelor de euro. Însă pe lângă pierderea materială directă a bugetului public, există și problema că o redevență fixă mică încurajează exploatarea cât mai rapidă și la maximum a rezervelor, în scopul evidențierii unui profit rapid.

Faptul că anul acesta expiră termenul de zece ani înseamnă pentru România o dublă oportunitate: să mărească nivelul redevențelor încasate din hidrocarburi (de la 200-250 milioane de euro pe an la aproximativ 1 miliard) și să restructureze modul de calcul în așa fel încât să încaseze întreaga rentă a resurselor și să lase pe mâini private doar profitul aferent riscului operațional.

Acum, modul în care sunt calculate redevențele este la limita interpretării

constituționale: legea fundamentală spune că resursele subsolului aparțin statului și totuși beneficiarul licenței încasează constant peste 95% din valoare, indiferent de prețul de piață. **O variantă mult mai riguroasă din punct de vedere constituțional ar fi aceea în care statul licitează serviciul de exploatare, plătind cel mai bun preț cerut de competitori pentru extracția unui baril, dar apoi păstrează toți banii încasați la prețul pieței. Astfel, atunci când prețul internațional este mic, aproape de costuri, beneficiul marginal al statului ar tinde spre zero, stimulându-l să conserve resursele.**

Alte variante sunt **redevențele diferențiate în funcție de preț**, schema clasică de împărțire a profiturilor practică de majoritatea țărilor producătoare. Pe lângă faptul că ar aduce de câteva ori mai mulți bani la buget, o astfel de măsură ar ajuta și la conservarea rezervelor existente pe un termen mai lung respectiv la disponibilitatea unor cantități mai mari în caz de urgență reală.

3. Cărbune

În cazul exploatărilor carbonifere, puterea calorică a resurselor este atât de mică încât prețul de vânzare cu greu acoperă costul extracției. Totuși, spre deosebire de hidrocarburi, rezervele existente de cărbune sunt încă sustenabile pe termen lung – la nivelurile de exploatare de acum, 120 de ani lignitul și 250 de ani huila. Exploatățile și centralele bazate pe lignit sunt chiar acum la limita profitabilității și ar putea fi rentabilizate rapid în cazul unei privatizări a Complexului Energetic Oltenia. În cazul huilei, lucrurile sunt mult mai complicate - exploatarea este falimentară structural, iar singura șansă pe termen lung ar fi cedarea pentru un euro a Complexului Energetic Hunedoara oricărui investitor care poate garanta (cu cash mult în cont escrow)

continuarea activității, în speranța că prețul cărbunelui va crește în viitor.

4. Apă

Valoarea economică a resurselor hidrologice a fost până acum în mare măsură ignorată (la fel și costul de capital istoric al construcției hidrocentralelor), ceea ce a făcut posibil mitul „curentului ieftin” și averile „băieților deștepți”. Redevența pentru apă a crescut substanțial în ultimii ani, dar nivelul ei este încă redus, sub 100 de milioane euro pe an. După ce a reușit să elimine contractele privilegiate de la Hidroelectrică, statul are acum ocazia să închidă definitiv această posibilitate pentru viitor. Pentru asta, **statul trebuie să mărească redevențele până la nivelul la care costurile per Mwh ale Hidroelectrică devin comparabile cu ale oricărui alt producător. Astfel, compania va fi forțată să acopere mai bine nevoile sistemului energetic iar statul va încasa mai mult.**

5. Regenerabile

Pentru a conserva resursele existente, folosirea eficientă a surselor de energie regenerabile este una dintre cele mai la îndemână metode. România are avantajul unei ponderi ridicate a producției hidro în sistem – peste 30% – iar în ultimii 5 ani s-a dezvoltat spectaculos producția în centrale eoliene (peste 10%). Însă așa cum arată lucrurile acum, sistemul este dezechilibrat teribil: în perioadele de secetă și când nu bate vântul, termocentralele pe cărbune trebuie puse în funcțiune pentru a acoperi golurile de producție, risipindu-se astfel orice câștig financiar sau de mediu obținut. Însă energiile regenerabile pot produce împreună electricitate „calitatea I”, cu condiția să fie bine balansate între ele și cu o contribuție modestă din partea capacităților proiectate pentru vârf de sarcină

– hidrocentrale cu pompare și termocentrale pe gaze. Vestea bună e că majoritatea schemelor de ajutor financiar pot fi reduse sau închise cu consecințe minime.

În continuare România stă rău la producția din panouri fotovoltaice și din biomasă. În cazul panourilor fotovoltaice, prețurile au scăzut atât de mult încât nu mai este nevoie de subvenție prin certificate verzi. Este nevoie în schimb să fie înlăturate sperietorile birocratice. În primul rând, trebuie ca în acest domeniu România să se distanțeze de disonanța cognitivă a UE, care cu o mână vrea să încurajeze producția din resurse regenerabile, dar cu alta încearcă să pună taxe anti-dumping pe importurile „prea ieftine” din China. De asemenea, România trebuie să-și refuze propriile disonanțe cognitive, cum ar fi propunerea de interzicere a parcurilor eoliene pe terenurile agricole (pentru a produce 10% din electricitate, deci 6 Twh/an, din panouri fotovoltaice ar fi nevoie de o proporție neglijabilă din terenul agricol, aproximativ 12.000 hectare a 500 Mwh/an, cât poate genera insolația specifică a României, adică 0.1%). **Astfel, din schema de sprijin pentru energia verde, România poate duce spre zero numărul de certificate verzi acordate pentru hidro, eolian și solar, rămânând să se concentreze pe stimularea capacităților din biomasă. O altă urgență este stabilirea cadrului „feed-in-tariff”, care să le permită micilor producători să livreze necondiționat în sistem, la un tarif fix** – chestiune anunțată anul trecut ca iminentă de la nivelul Ministerului Economiei, dar apoi uitată.

Când toate aceste lucruri își vor materializa potențialul, în termen de 5-10 ani, producția de electricitate din resurse regenerabile – hidro (unde pornim cu o zestre deja foarte amplă – un sfert până la o treime din producția totală), eolian, solar, biomasă - va putea depăși 50%. Iar cu ajutorul nuclearului, producția pe bază de

combustibili fosili - cărbune, păcură, gaze
- va scădea sub o treime.

Concluzie: 2014 reprezintă fereastra de oportunitate pentru o nouă politică publică a resurselor

Până acum, prioritatea implicită și explicită a fost exploatarea imediată, în defavoarea conservării, consecința fiind că rezervele de hidrocarburi sunt acum în scădere rapidă. Din acest motiv, România nu mai poate ceda la argumentele pro exploatare, mai ales cât timp încă nu este clar ce se va întâmpla după.

Până acum, argumentele de piață au fost subordonate politicilor sociale sau industriale, iar efectul a fost de cele mai multe ori negativ sau nul. Prețul mic al gazelor a dus la o falsă competitivitate a încălzirii individuale, nesustenabilă pe termen lung (eventualele subvenții pot fi mai bine folosite pentru măsuri pasive de economisire, cum sunt programele de izolare termică, microgenerare etc.), dar și la o falsă competitivitate a industriei îngrășămintelor chimice care constă în conversia pentru export a gazului ieftin chiar în timp ce România importă gaz scump.

Până acum, rezultatul a fost privatizarea profiturilor și socializarea pierderilor. **Mutarea tuturor acestor rente din buzunare private în buzunarul public ar ușura luarea deciziilor economice corecte pe termen lung și ar nivela terenul de joc pentru toți competitorii.** În 2014, România are ocazia să intre pe traiectoria corectă: să socializeze rentele și să privatizeze riscurile.

Recomandăm următoarele:

1. Schimbarea sistemului de redevențe cu unul bazat pe costuri fixe recunoscute urmând ca diferența până la prețul de piață să devină venit la bugetul public;
2. Creșterea redevenței pentru apă până la nivelul la care costurile energiei hidro devin comparabile cu celelalte tipuri de producție;
3. Privatizarea marilor termocentrale, la pachet cu bazinele carbonifere care le aprovizionează, chiar și „pe un euro”, dar în condiții care să asigure sustenabilitatea producției;
4. Abținerea de la vot a reprezentanților statului în cazul numirii așa-numiților „manageri privați”;
5. Eliminarea subvențiilor pentru consum și eventuala redirecționare a banilor către măsuri pasive, de economisire, cum ar fi izolarea termică etc.;
6. Liberalizarea completă a prețului gazelor naturale. Ca etapă intermediară, este necesară prioritizarea tipurilor de consumatori industriali;
7. Amânarea exploatării eventualelor rezerve de gaze de șist până după epuizarea rezervelor convenționale;
8. Includerea, pe lângă parametrii tehnici, a consimțământului comunității locale ca pas prealabil pentru obținerea avizului de mediu;
9. Completarea strategiei energetice cu tactici și benchmark-uri permanente, care să ajusteze din mers derapajele;
10. Concentrarea stimulentei pentru energii regenerabile în zonele deficitare – solar și biomasă – respectiv stabilirea cadrului de livrare a energiei în sistem pentru producătorii foarte mici.